

M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Ref.
Ser.

1448

Title: Rg-Veda Samhita
Ms. No. 8th

1448

Incomplete

1448	:	Rig-Veda Samhita - Ashtadhyayi	:	Author
	:		:	Editor
SW	:		:	Year, Vols.
	:		:	Publisher
1448	:	Pages 29643	:	Remarks

द्वील्लणाः संयुजं ते सर्वोयः ॥ अत्राहं त्वं विजुः उर्वेद्या सिरो ह ब्रह्माणो वि
चरंत्युत्वे ॥ इमे ये नावोऽऽ पुरश्चरति न ब्रह्माणो सो न सुते किरासः ॥ त एते वाच
माप्ति पयसा पया सिरीस्तत्र तन्वते ॥ अप्रजज्ञयः ॥ सर्वं नंदं तियुगं सागतिन
सभासाहेन सर्व्यामखायः ॥ किं लिखिष्यस्य त्वितुषणिद्वेषामरं हिता
भवेति वा जिनाय ॥ ऋचां त्वः पोषमास्ते पुपुधानां यत्वेन त्रिं गायति श
क्तीषु ॥ ब्रह्मा त्वो वदति जात विद्यां यज्ञस्य मात्रा विमिमीत उलः ॥ २४ ॥ इत्य
ष्टमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः हरिः ५३० २ मू देवानां नुवयं जाना प्रवोचाम वि
पुन्यया ॥ उक्थेषु नास्य मानेषु यः पश्यादुत्तरे युगे ॥ ब्रह्माणस्य तिरिता संकु
मारः ३ इवाधमत्तः ॥ देवानां पूर्व्य युगे सतः स देजायत ॥ देवानां युगे प्रथमस

सं अ ३
२९

तः सदे जायत ॥ तदा राऽअन्वजायत तदेतानपदस्परि ॥ भूर्जज्ञऽउत्तान
पदो भुवऽआशाऽअजायत ॥ अदिते दक्षोऽअजायत दक्षादितिः परि ॥ अदि
तिर्द्विजनिष्टदक्षया दुहिता तव ॥ तान्देवा अन्वजायत भद्रा अमृतबंधवः ॥ १ ॥
यदेवाऽअदः सलिले सुसंख्या अतिष्ठत ॥ अत्रावा नृत्यतामिवती वीरेणुर
पायत ॥ यदेवायतयायथा भुवनान्यपि न्वत ॥ अत्रासमुद्रऽआगूळमास
यमजभर्तन ॥ अष्टौ पुत्रासो अदितेर्यजातास्तन्य ॥ स्परि ॥ देवाऽउपप्रेत्सप्र
भिः परा मातं डिमास्यत ॥ सप्तभिः पुत्रैरदितिरुपप्रेत्सव्यं युगं ॥ प्रजायेमस्यव
त्पुनर्मातं डिमाभरत ॥ २ ॥ जनिष्ठा दुयः सहस्रतुरायमंड आजिष्ठा वक्रुलापि
मानः ॥ अवधं निंद मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरे दधन इनिष्ठा ॥ दुहो निपत्ता

२९

ष्टानी चिदेवैः पुरुषां सेनवा दधुष्टऽइंद्र ॥ अभीष्टेवतामहापदानि धांता
त्प्रपित्वा दुदरंत गतोः ॥ क्रुधा तपादा प्रयज्जिगास्यवद्वन्वाजोऽउतये चिदत्र
त्वमिदं सालाहकान्त्सहस्रमासन्धुधिषेऽआश्विनावृत्त्याः ॥ समना तणि
रुपया सियुजमाना सत्या सुख्याय वक्षि ॥ वसाव्या मिंद्रधारयः सहस्रा
श्विनाश्चरददतुर्मयानि ॥ मदमानऽक्रुता दधि प्रजाये सखि मिनिंद्रऽइषि
रेप्तिरर्थ ॥ आभिर्हि मायाऽउपदस्युमागान्मिद्रऽप्रतम्नाऽअवपत्तमांसि ॥
३ सनामाना चिद्रुसयोन्यस्माऽअवाह निंद्रऽउषसो यथानः ॥ क्रुधैर
गच्छः सखिभिर्निकामैः साकं प्रतिष्ठाहृद्या जघंथ ॥ त्वं जघंथ नमुचिं मख
स्युं दासं कृण्वानऽकषये विमाय ॥ त्वंचकथं मनवे स्याना न्यथो देवो जसेवया त्रं

सं अ ३
३०

नान् ॥ त्वमेता निपत्रिषेविनामेशानः इन्द्रधिषेगमस्तौ ॥ अनुत्वादेवाः शर्व
सामदं सुपरिबुध्रान्वनिनेश्वकथं ॥ चक्रंदेयस्याप्यानिषत्तमुतोतदस्मेम
धिचछद्यात् ॥ पृथिव्यामतिषितं यदधुः पयोगोघदधाः ओषधीषु ॥ अम्बा
दियायेतियद्वदं त्योजसोज्ञातमुतमन्यः एनं ॥ मन्योरियायदम्येषु तस्थौय
तः प्रजुज्ञः इन्द्रोऽस्यवेद ॥ वयः सुपर्णाः उपसेदुरिंदे प्रियमेधाः ऋषयो नाथ
मानाः ॥ अपेधांतमूर्णुहिपुर्धिचक्षुर्मुर्मुग्धः ॥ स्मान्निधयेवबुद्धान् ॥ ४ ॥ व
सूनां वाचर्क्षे ॥ इयोऽक्षन्धियावायज्ञैर्वारोदस्योः ॥ अर्चतोवायोरियमंतः सा ३०
तौ वतुवाये सुश्रुण सुश्रुतो धुः ॥ हवः एषामसुरानक्षतद्याश्रवस्यतामने

सानिंसतक्षां ॥ चक्षोणायत्रसुविताये देवाद्यौ नैवारं पिः कृण्वंतस्वैः ॥ इय
मेषाममृतां नंगीः सर्वताताये कृपणं तरलं ॥ धिर्यचयज्ञं च साधंतस्तेनोधा
तुवसव्यं ॥ मसामि ॥ आततः इन्द्रायवः पनेतामियः इवंगोमंतं तितत्सान्
सकृत्वं ॥ येषु पुत्रां महीं सहस्रधारां बहुतींद्रुक्षन् ॥ राचीवः इन्द्रमवे
सेकृणुधुमनानतंदमयंतं दृतेन्यून ॥ ऋभुक्षणमघवानं सुहर्लिभतोयो
वज्रं नयं पुरुषः ॥ यद्वावानपुरुतमं पुराषाकावत्रेहंदोनामान्यप्राः ॥ अचे
तिप्रासहस्यतिस्तुविष्मान्यदीमुत्रमसिकतवेकरत्तत ॥ ५ ॥ प्रसुर्वः आपो
महिमानमुत्तमं कारुवीचातिसदनेविवस्वतः ॥ प्रसुहससत्रेधाहिचक्र
मुः प्रसृत्वंरीणामतिसिंधुरामसा ॥ प्रतरद्वरुणोयातवेपथुः सिंधोय

सं अ ३
३१

हजोऽभ्यद्रवस्त्वं॥ भूम्याऽधिप्रवतायासिसानुनायदेष्टामग्रं जगता
मिरज्यसि॥ दिविस्वनोयतते भूम्योपर्यनंतं शुष्ममुदियति भानुना॥
अत्रादिव प्रस्तनयति वृष्टयः सिंधुर्यदेति वृष्टभोनरोरुवत॥ असित्वासिं
धो शिशुमिन्नमातरोवाश्राऽअर्धं तिपयसे वधेन वः॥ राजेव युधानयसि
त्वमित्ति चोयदा सामग्रं प्रवतामिनक्षसि॥ इमं मे गंगेयमुने सरस्वति
स्तुतिस्तोमं स च तापहृत्पुत्रा॥ असिकन्या मरुदुधे वितस्त याजि कीये
शृणु ह्यसुषोमया॥ सितासिते सरिते यत्र संगति तत्राप्नुता सो दिवमुत्प
तंति॥ एवैतन्वं विस्तं धीरास्तजना सोऽमृतत्वं भजंते॥ ६॥ तृष्टामया
प्रथमं यातवे सजः सुसर्वा रसया श्वेत्यासा॥ त्वे सिंधो कुभया गोमती कुमुमे

३१

हन्त्वा सरथं यासिरीयसे॥ ऋजीत्येनीरु राती महित्वा परिजयां सिभर
तेरजां सि॥ अदेव्या सिंधुरपसो भूपस्तमाश्चानचित्रावपुषीव दर्शिता॥
स्वश्चा सिंधुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुहृता वाजिनीवती॥ उणीव
तीयुवतिः सीलमावृत्य ताधिवस्ते सुभर्गामधुवृद्धं॥ सुखं रथं युयुजे
सिंधुरश्विनं तेन वाजिसनिषदस्मिन्नाजौ॥ महान्धस्य महिमापनस्य
तेदव्यस्य स्वयं रासो विरिप्रिनः॥ ७॥ आवः ऋजसः उजो व्यष्टिभि
र्द्रमस्तो रोदसीऽ अनक्तन॥ उभेयथा नोऽअहनी सचाभुवासदः सरो
वरिव स्यातेऽ उद्दिता॥ तदु श्रेष्ठं सवनं सुनोत नो त्यो न हस्तयतोऽ अद्रिः

सं. अ. ३
३२

सोतरि॥ विदह्यो योऽभिभूतिपौंस्यं मुहोराये चित्तरुते यदर्वतः॥ तदि
ध्यस्य सर्वने विवेरपोयथा पुरामने वेगा तुमश्रेत॥ गोऽअर्णसित्वाष्टि
अश्वनिर्णिजिप्रमध्वरे धध्वरोऽअग्निश्रयुः॥ अपहृतरक्षसो भंगुरा
वतस्कभायतनिर्कृतिं सैधुतामतिं॥ अनोरयिं सर्ववीरं सुनोत न देवा
व्यं सरतश्श्लोकमद्रयः॥ दिवाश्चिदावोमवतोरेष्यो विश्वनाचिदाश्चपस्त
रभ्यः॥ वायोश्चिदासोमरभस्तरेभ्यो गेष्चिदच्यपितु कृत्तरेभ्यः॥ ८॥
भुरंतुनो यशसः सोलंधसो ग्रावाणावाचा दिविता दिविमेता॥ नरो
यत्र दुहिते काम्यमधाघोषयतोऽभितीमिथस्तुरः॥ सुन्वति सोमर

३२

रथिरासोऽअद्रयो निरस्यरसंगविषो दुहिते॥ दुहंत्यधरुपसेचनाय
कंनरो हव्या नमर्जयंतः आसभिः॥ एते नरः स्वपसोऽअफरतनयः दुद्रा
यसुनुय सोममद्रयः॥ वामं वामं वो दिव्याय धाम्ने वसुवसुवः पार्थिवा
यसुन्वते॥ ९॥ अश्वप्रधानवाचा प्रुषावसु रुविष्मतो नयज्ञा विज्ञानु
षः॥ सुमारुतं न ब्रह्माणं मरुसंगणमस्तो व्येषां न शोभसे॥ श्रियेम
यो सोऽअंजीरं कृण्वत सुमारुतं न पूकृरतिक्षपः॥ दिवस्पुत्रासः एतान
येतिरः आदित्यासस्तेऽअक्रानवा वृधुः॥ प्रयेदिवः पृथिव्या न बहणात्म
नारिरिन्नेऽअभ्रान्नसूर्यः॥ पाजस्व तो न वीराः पनस्य वीरिन्नाद सोन

संअ-३
३३

मर्याः अमिद्यवः॥ युष्माकं बुधेऽपानयामनिविथुर्यतिनमुदीश्र
थर्यति॥ विश्वसुर्यज्ञोऽवर्गयंसुवः प्रयस्वंतो न सत्राचः आगत॥
यूयंधूर्ध्वप्रयुजानरश्मिभिर्ज्योतिषां तो न भासाव्युष्टिषु॥ येनासोन
स्वयरासोरिरादसः प्रवासोनप्रसितासः परिश्रुषः॥ १०॥ प्रयद्दुधे
मरुतः पराकाद्ययं मरुः संवरणस्य वस्वः॥ विदनासो वसवो राध्यस्या
राजिद्वेषः सनुतयुयोते॥ यः उद्वचियज्ञेऽधरेष्ठा मरुद्भानमानुषा
ददात्राते॥ रेवत्सवयो दधते सुवीर्यं स दवानामपि गोपीथेऽस्तु॥ तद्दि
यज्ञेषु यज्ञियासः उमाः आदित्येन नान्नाशं भविष्यः॥ तेनो वंतुरथ तर्मेनी

३३

षां मरुश्च यामेन धरेचकानाः॥ ११॥ विप्रसोनमन्मभिः स्वाध्यादेवाव्यो
नेनयज्ञैः स्वप्नसः॥ राजानो न चित्राः सुसंदराः क्षितीनां न मर्याः अरेप
सः॥ अग्निर्नये भ्राजसारुक्मवक्षसो वाता सो न स्वयुजः सद्यः उतयेः॥
प्रज्ञातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुद्रामो णो न सोमाः क्रतुं यते॥ वाता सो न
ये धुनये जिगत्तवो ग्नी नान्न जिह्वा विरोकिणीः॥ वर्मणं वंतो न खेधाः क्षिमी
वंतः पितृणां न शंसाः सुरातयः॥ रथानां न ये रराः सनाभयो जिगीवांसो
न शराः अमिद्यवः॥ वरेयवानमर्या घतप्रुषाभिस्वर्तारोऽअर्कं न सुष्टु
भः॥ अश्वा सो न ये ज्येष्ठासः आशवो दिधिषवो न रथ्यः सुदानवः॥ आ

सं. अ. ३
३४

पोन निम्नैरुदभिर्जिगत्तवो विश्वरूपाः आंगिरसो न सामभिः ॥ १२ ॥
ग्रावाणानसूरयः सिंधुमातरः आदिरासोऽअद्रियो न विश्वहो ॥ निष्कला
न क्रीकयः सुमातरो महाग्रा मोनयामि नृत्विषा ॥ उपसो न केतवो धरश्चि त
यः शुभं यवानां जिभिर्व्यंश्चितन ॥ सिंधवानययिया प्राजदृष्टयः पराव
तो न योजेनानिममिरे ॥ सुभागा नो देवाः कृणुत सुरत्नान् स्मान् स्तोतु
न्मरुतो वा दधानाः ॥ अधिस्तोत्रस्य सख्यस्य गातसना द्विवोरत्न धेयानि
संति ॥ १५ ॥ अपश्यमस्य मरुतो महित्वममर्त्यस्य मर्त्यसु विश्व ॥ नाना
हन् विश्वे संभरेते असिन्वती वपसीतीभूर्यत्तः ॥ गुहा शिरो निहितम्

३४

धगक्षीऽअसिन्वन्तति जिह्वा वनानि ॥ अत्राप्यस्मै पृष्टिः संभरं सुत्तानह
स्तानमसाधिविष्णु ॥ प्रमातुः प्रतरंगुह्यमिच्छ कुमारे न वीरुधः सर्पदुर्वीः ॥
ससन्तपक्वमविदच्छ चंतं रिक्कां सरिपः उपस्येऽअंतः ॥ तद्वा मृतरौ दसो प्रब्र
वीमि जायमानो मातरा गप्ताऽअत्ति ॥ नाहं देवस्य मर्त्यश्चि केताग्नि रंगवि
चेताः सप्रचेताः ॥ योऽअस्माऽअनं त्रिधाऽदधात्याज्यैर्घृतैर्जुहोति पुष्यति
तस्मै सहस्रमक्षमिर्विचक्षन्ने विश्वतः प्रत्यदुः सित्वं ॥ किं देवेषु त्यजस्ते नश्च
कर्थाग्नेष्टुमिनुत्वामविद्वान् ॥ अक्रीक क्रीक नृरित्तवदन्विपर्वेशश्च
कर्तृगाभिवासिः ॥ विष्टोऽअश्वान्युयुजे वने जाऽऽत्तजीति पीरानाभिर्ग

सं. अ. ३
३५

भीतान्॥ चक्षुर्देसि चोवसुप्तिः सुजातः समानधेपर्वसिर्बोद्धधानः॥ १४
अग्निः सक्षिवाजं भरंददात्यग्निश्चीरं श्रुत्यैकर्मनिष्ठा॥ अग्नीरोदसी विचरत्स
मं जं नग्निर्नारीं वीरकुक्षिं पुरंधि॥ अग्नेरप्रसः समिदस्तु सद्राग्निर्महीरोद
सीऽआविवेश॥ अग्निरेकं वोदयत्समत्स्वग्निश्चाणि दयते पुरुणि॥ अग्नि
हृत्यंजरतः कर्णमावाग्निरद्रो निरदहज्जसृथं॥ अग्निरत्रिधर्मऽउरुष्यदं
तरग्निर्नृमेधं प्रजया सज्जत्सं॥ अग्निर्द्विद्विणं वीरपेशाऽअग्निः कृषिं यः स
हस्वा सुनोति॥ अग्निर्द्वि विद्व्यमाततानाग्ने धामा निविष्टता पुरुत्रा॥ अग्नि
मुक्थैः कृषयो विद्वयंते ग्निर्नरायामनि बाधितासः॥ अग्निं वयोऽअंतरिक्ष

३५

पतंतो ग्निः सहस्त्रापरियाति गोनी॥ अग्निं विशाऽईकते मानुषीर्योऽअग्नि
मनुषो न दुषो विजाताः॥ अग्निर्गोधर्वी पृथ्यामृतस्याग्नेर्गव्यं तिष्ठतऽआ
निषता॥ अग्नये ब्रह्मऽऋभवंस्ततश्चुरन्ति महामवोचामासु द्वे त्रिं॥ अग्ने
प्रायं जरितारय विष्टो ग्नेमहिद्विणमायजस्व॥ १५ ॥ यऽइमा विश्वा भुव
नानि जुह्वदधिर्होतान्यसीदति तानः॥ सऽआशिषाद्विणमिच्छमानः प्र
थमच्छदं वराऽआविवेश॥ किं स्थिदासीदधिष्ठानमारंभणं कृतमर्त्विक्
थासीत्॥ यतो भूमिं जनयन् विश्वकम्भी विद्यामोर्णो नमहि ना विश्व
क्षाः॥ विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतो मुरवा विश्वतो वाङ्मरुत विश्वतस्पात॥

सं अ ३
३६

संबाहुष्यो धर्मसंपत्तये द्यावा भूमी जनयन् देवः एकः ॥ किं सिद्धं नृक
॥ सृष्टेः सः अस्य तो द्यावा एथि वी निष्ठतः ॥ मनीषिणो मनसा पृच्छते
उत्तय दध्यतिष्ठतु वंदे नानि धारयन् ॥ यति धामा निपरमाणिया वमा
यामध्यमा विश्वकर्मन्ते मा ॥ शिक्षा सरिवस्या हविषि स्वधावः स्वयं
यजस्व तन्वदधानः ॥ विश्वकर्मन् विषावा दधानेः स्वयं यजस्व एथि
वीमुत द्या ॥ सुद्यत्वन्येऽभितो जनी सः ॥ इह समा कं मुधवा सूरिरस्तु ॥ वा
चस्पति विश्वकर्मणा मृतये मनोजुवं वाजेऽद्या कुवे म ॥ मनो विश्वानि ३६
हवना निजाषद्विश्चरी भूः अवसे साधुकर्मो ॥ १६ ॥ चक्षुषः पिता मनसा

हि धीरो हृतमेनेऽभजनं नम्रमाने ॥ यदेदं ताऽअददं तत्पूर्वेऽआदि द्या
वा एथि वीऽअप्रथेतां ॥ विश्वकर्मो विमनाऽआदि ह्यो धाता विधाता
परमो तसंदक ॥ तेषां मिष्टानि समिषा मदेतियत्रा सप्तऽऋषीन्परऽएक
माहुः ॥ योनः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेदभुवनानि विश्वा ॥ यो
देवानां नाम धाऽएकऽएव तं संप्रश्नं भुवनाय त्यन्या ॥ तऽआयजंत द्रवि
णसमस्माऽऋषयः पूर्वज रितारो नभूना ॥ असूते सूर्ते रजसि निषत्तये
भूतानि समर्हण्वन्निमानि ॥ परो दिवा परऽएना एथि व्या परो देवो मिरसु
रेयेदस्ति ॥ कं सिद्धं संप्रथमं दध्रऽआपो यत्र देवाः समपश्यत विश्वे ॥ त

सं. अ. ३
३७

मिदुर्षप्रथमं दधुः आपो यत्र देवाः सुमर्गं छंत विश्वे ॥ अजस्य नाभावधे
कमर्पितं यास्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्य ॥ न ते विदथ्ययः इमा जुजाना
न्यद्युष्माकमतरं बभूव ॥ नीहरेण प्रादृता जलप्या चासुतपः उक्थशा
संश्चरंति ॥ १७ ॥ यस्ते मन्यो विधद्वज्रसायक सह ओजः पुष्यति विश्व
मानुषक ॥ साद्यामदा समार्यं त्वया युजा सह स्तुतेन सह सा सह स्व
ता ॥ मन्यु रिद्री मन्युरे वासुदेवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ॥ मन्यु विश
३ इकते मानुषीयोः पाहि नो मन्या तपसा सजाषाः ॥ असी हि मन्या तु वसु
स्तवीयान्तपसा युजा विजहि रान्न ॥ अमित्रहा एत्र हादस्य हा च विश्वा

३७

वसुन्या भरा त्वं नः ॥ त्वं हि मन्योऽअसि भू लो जाः स्वयं भू र्भामो ॥ असि
मातिषाहः ॥ विश्व चर्षणिः सङ्कुरिः सहावान समास्वो जः एतना सुधेहि ॥
अभागः संनप परतोऽअस्मितवक्रत्वा त विषस्य प्रचेतः ॥ तं त्वामन्योऽ
अकृतुर्जिहीकाहं स्वात नृ बलु देयाय मे हि ॥ अयं तेऽअस्युप मे द्युर्वा उ
प्रतीचीनः सङ्कुरे विश्व धायः ॥ मन्यो वाजि न्नसि मामावे दस्व रुना व
दस्य रूत बो ध्यापेः ॥ असि प्रे हि दक्षिणतो भवामे धी वृत्राणि जघना
वभूरे ॥ रुहो मिते धरुणाम धोऽअग्रमुष्माऽउपासु प्रथमा पिबाव ॥ १८
त्वया मन्यो सरथमारुजं तो हर्षमाणा सोष्ट पितामरुत्वः ॥ तिग्मेषु आ

सं. अ. २
३८

युधासंतिराणाः अभिप्रयंतु नरोऽग्निरुपाः॥ अग्निरिव मन्यो त्विषि
तः सहस्रसेनानीर्नः सङ्करो दूतः एधि॥ हत्वा यत्रा नृन्विभजस्व वेदः॥ ओजो
मिमानी विमृधो नुदस्व॥ सहस्रमन्योऽभिमाति मुस्मरु जन्मृणान्
मृणान्ने हि रात्रन्॥ उग्रं ते पाजानन्वारु रुध्रे वशी वशन्तयसः एकजुत्वं॥
एको बहूना मसि मन्यवी वि तो विरी विन्नायु धये संशिशोधि॥ अहत्त
रुत्कयायुजा वयं द्युमंतं घोषं विजयाय कृणु मेह॥ विजेष हृदिदं॥ इवा
नवब्रुवोऽस्माकं मन्योऽधिपा भवेह॥ प्रियं ते नाम सङ्करो गृणी मसि
विद्रातमुत्सयतेऽब्रुथ॥ आपल्यास ह्जा वज्रसायक सहो वि

३८

भर्ष्यसि भूतः उत्तरं॥ कृत्वानो मन्यो सह मे द्येधि महाधनस्य पुरुदूत संस्तु
जि॥ संस्तुष्टं धनं भुजय समाहृतं मुस्मरु दत्तां वरुणश्च मन्युः॥ मियुद
धाना हृदयेषु रात्रेवः पराजिता सोऽपुनिरुयता॥ १९॥ सत्येनोत्तमि
ता भूमिः सूर्योत्तमिता द्यौः॥ कृतेनादित्या स्तिष्ठंति दिवि सोमोऽअ
धिष्ठितः॥ सोमेनादित्या बलिनः सोमेन पृथिवी मही॥ अथानक्षत्रा
णामेषामुपस्थे सोमः आहितः॥ सोमं मन्यते पृथिवान्यत्सं पिषं त्याष
धि॥ सोमं यंब्रह्माणो विदुर्न तस्या श्नाति कश्चन॥ आच्छिद्यानैर्गुपिता
बार्हतैः सोमरक्षितः॥ ग्राव्या मिच्छुण्वन्तिष्ठसिनतेऽअश्नाति पार्थिवः॥

सं. अ२
३९

यत्तोदेवप्रपिबंतिततः आप्यायसेपुनः॥ वायुः सोमस्यरक्षितासमानोमास
॥ आहूतिः २० ॥ रेभ्यासीदनुदेयीनाराक्षसीन्योचनी॥ सूर्यायाभद्रमिदं
सागार्थयेतिपरिहृतं॥ चित्तिराऽपुवर्णं चक्षुराऽभ्यंजनं॥ द्यौर्भूमिः
काशऽआसीद्यदयात्सूर्यापतिः॥ स्तोमाऽआसन्नतिधयः कुरीरं छंदः ओ
पशः॥ सूर्यायाऽअश्विनावराग्निरासीत्पुरोगवः॥ सोमावधूयुरभवद
श्विनास्तामुमावरा॥ सूर्यायत्यस्येरासंतो मनसासवितादेदात॥ मनोऽ
अस्याऽअनऽआसीद्यौरोसीदुतच्छदिः॥ शुक्रावनद्वाहीवास्तांयदयात्स
ूर्यागृहं॥ २१ ॥ कृक्स्माभाभ्यामभिहितौगावोतेसामनावितः॥ श्रोत्रंते

चक्रेऽआस्तां दिविपंथाश्चराचरः॥ शुचीतेचक्रेयात्याव्यानोऽअक्षुः
आहूतः॥ अनामनस्मयंसूर्यारोहप्रयतीपतिः॥ सूर्यायावहतुः प्रागा
त्सवितायमुवास्तजत॥ अघासुरुन्येतेगावार्जुन्योः पर्युह्यते॥ यदश्विना
ष्टुहमानावयातं त्रिचक्रेणवहतुंसूर्यायाः॥ विश्वेदेवाऽअनुतद्वाम
जानत्पुत्रः पितरावहृणीतपूषा॥ यदयातं शुभस्पतीवरेयंसूर्यामु
प॥ कैकचक्रंवाभासीत्कंदेष्टायतस्थयुः॥ २२ ॥ द्वेचक्रेसूर्येब्रह्मा
णऽऋतुथाविदुः॥ अथैकचक्रंयदुह्यतदेहानयऽइद्विदुः॥ सूर्यायेदे
वेभ्यामित्रायवरुणायच॥ येभूतस्यप्रचेतसऽइदंतेभ्योकरंनमः॥ २३

सं-अ-३
४०

वोपरं चरतो माययैतौ शिशून् क्रीडंती परिधातोऽध्वरं॥ विश्वान्यन्यो भुव
नाज्जिह्वयः कृतं रन्यो विदधे जायते पुनः॥ नवो नवो भवति जायमा
नो क्वां केतु रूषसा मेत्यग्र॥ भागं देवेभ्यो विदधात्यायन्त्रचंद्रमास्तिरते दी
र्घमायुः॥ सुकिंशुकं वा लूमलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुहृत् सुचक्रं॥ अश
हस्यं अमृतं स्य लोकं स्यो नं पत्यव हतुं हणुघ्न॥ २३॥ उदीघातः पति
वती ह्ये ३ षा विश्वा वसुं नमसा गीभि रीके॥ अन्यामिह पितृषदं यत्कांस
ते भागो ननुषा तस्य विद्मि॥ उदीघातो विश्वा वसो नमसे कामहेत्वा॥ अ
न्यामिह प्रफुल्लं संजायां पत्यास्तज॥ अन्तराः क्रजवः संतुपंथाय

४०

पिः सखा यो यंति नो वरेयं॥ समर्थ्यमा संभगो नो निनीयात्संजास्पत्यं सु
यमं भस्तु देवाः॥ प्रत्समुंचामि वरुणस्य पाशाद्ये नत्वा बध्नात्स विता सुत
वः॥ कृतस्य यो नो सुकृतस्य लोके रिष्टां त्वा स हपत्या दधामि॥ प्रेतो मुंचामि
नामुत सुब्रह्मामुत स्करं॥ यथेयमिंद्रमीदुः सुपुत्रा सुभगा सति॥ २४
पृषात्वेतो नयतु हस्तगृह्यांश्चिनात्वा प्रवहतीं रथेन॥ गृहानाक गृहप
त्नीयथा सो वशिनी त्वं विदधे मा वदसि॥ इह प्रियं प्रजयति समं धृताम
स्मिन् गृहे गार्हपत्या यजा गृहि॥ एना पत्या तन्वं संसृजस्वाधा जिवी विद
धुमा वदथः॥ नीललोहितं भवति कृत्या सुक्लियं ज्यते॥ एधंते अस्याज्ञा

सं. अ. ३
४२

तयः पतिर्वधेषु बध्यते ॥ परीदे हि शामुलं ब्रह्मभ्यो विभजावसु ॥ कृत्येषा
पद्मती भूल्या जाया विराते पति ॥ अश्वीरातनर्भवति रुशती पापयामुया ॥
पतिर्यद्वधोऽश्वाससास्वमंगमसिधित्सते ॥ २५ ॥ येवधश्चंद्रवहतुयक्ष्मा
यंति जनोऽनु ॥ पुनः स्नान्यक्षिया देवानयंतु यतः आगताः ॥ माविदन्प
रिपथिनोयः आसीदतिदंपती ॥ सुगोमिदुर्गमितीतामपेद्रां त्वरातयः ॥
सुमंगलीरियंवधूरिमांसमेतपश्यत ॥ सौभाग्यमस्यैदृतायाथास्तुवि
परतन ॥ तृष्टमेतत्कटकमेतदपाद्यवद्विषवन्नैतदत्तेवे ॥ सूर्यो यो ब्रह्मा
विद्यात्सः इदाधूयमहेति ॥ आशसनं विशसनमथोऽधिविकर्तनं ॥ स

र्योयाः पश्यरूपाणि तानि ब्रह्मातुरुंधति ॥ २६ ॥ गृभ्णामिते सोमगुत्वा
युरुस्तं मया पत्या जुरदष्टियथासः ॥ भगोऽर्यमासविता पुरा धर्मदंत्वा
दुर्गाहपत्याय देवाः ॥ तां प्रषन्ति वतमा मेरयस्वयस्या बीजमनुष्याः ॥ वपं
ति ॥ यानः उरुः उरुती विश्रयातयस्यामुनातः प्रहरामशोपं ॥ तुभ्यम
ग्रेपर्यवहन्सूर्यो वरुतुना सह ॥ पुनः पतिभ्यो जायादाऽअग्ने प्रजयास
ह ॥ पुनः पत्नी मग्निरेदा दायुषा सह वचसा ॥ दीर्घायुरस्यायः पतिज
वातिशरदः शतं ॥ सोमः प्रथमो विविदे गंधर्वो विविद उत्तरः ॥ तृतीयो
अग्निष्ट पतिस्तुरीयस्तमनुष्यजाः ॥ २७ ॥ सामो ददं ध्रुवो यगंधर्वो

सं अ ३
४२

देददन्तये ॥ रायि च पुत्रांश्चादादनिर्मह्यमथो ॥ इमां ॥ इहेवस्तंमावि
योष्टं विश्वमायुष्यं श्रुतं ॥ कीकं तौ पुत्रे न पुत्रिर्मादमानौ स्वर्गहे ॥ आ
नः प्रजां जेन यतु प्रजापतिराजरसाय समनत्कर्यमा ॥ अदुर्मेगलीः प
तिलोकमाविशानो भवद्विपदे शंचतुष्पदे ॥ अघोरचक्षुरपतिघ्ने
धिशिवापुमृष्यः सुमनीः सुवच्चाः ॥ वीरसर्देवकामास्यो नाशनी
इमां त्वमिंद्रमीदुः सुपुत्रां सुभगां हृणु ॥ दशारस्यां पुत्रानाघे द्विपति
मेकादशं हृदि ॥ सम्राज्ञी श्वशुरभव संम्राज्ञी श्वश्र्वां भव ॥ ननाद
रि संम्राज्ञी भव सम्राज्ञी ॥ अधिदेष्टु ॥ समंजंतु विश्वदेवाः समाप्ता

४२

हृदयानिनौ ॥ संमातरिश्वा संधाता समुदेष्टी दधातु नौ ॥ २८ ॥ अ
विधवा भव यषाणि शतसायंतु सुव्रता ॥ तेजस्वी च यशस्वी च धर्मपत्नी पति
व्रता ॥ जनयदु पुत्राणि माचंडः खलु मे क्वचित् ॥ भर्ता ते सोमपानित्यं भवे
इर्मपरायणः ॥ अष्टपुत्रा भव त्वंच सुभगा च पतिव्रता ॥ भर्तुश्चैव पितुर्भ्रा
तु हृदयानंदनी सदा ॥ इन्द्रस्य तु यथेन्द्राणी श्रीधरस्य यथाश्रिया ॥ शंकर
स्य यथागौरी तद्वत्तुरपि भर्तारि ॥ अत्रैर्यथानुसूयास्याद्वसिष्ठस्याप्यरुध
ति ॥ कौशिकस्य यथासती तथा त्वमपि भर्तारि ॥ भ्रुवैधिपोष्यामयिमह्यं वा
दादुहस्पतिः ॥ मया पत्या प्रजावती सजीवशरदः शतं ॥ १ ॥ इति परिशि

संअ४

४३

इत्यष्टमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः हरिः ॐ ३म् विहिसो तोरस् क्षतनेंद्र
देवममंसत॥ यत्रामददृषाकपिर्यः पुष्टेषु मत्सखा विश्वस्मादिदुत्त
रः॥ पराहींद्रधावसिदृषाकपेरतिव्यथिः॥ नोऽहप्रविदस्यन्यत्र सोम
पीतये विश्व॥ किमयत्वां दृषाकपिश्चकार हरितो मृगः॥ यस्माऽइरस्य
सीदुन्व॥ यो वा पुष्टि मद् सु विश्व॥ यमिमं त्वं दृषाकपिं प्रियमिंद्राभिरक्ष
सि॥ श्वांन्वस्य जंभिषदपि कर्णवराहयुर्विश्व॥ प्रियातृष्टानि मे कपिर्व्य
क्ताव्यदुषत॥ शिरोन्वस्य राविषन्ने सुगंडुहृते भुव विश्व॥ १॥ नम
स्त्री सुप्त सत्तरान सुया सुतरा भुवत॥ नमत्प्रतिच्यवीयसी न सक्थु

४३